

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА
МИНИСТЪР

ЗАПОВЕД

№ РД 09 - 936/01.06.2009 г.

На основание чл. 36, ал. 2 от Закона за професионалното образование и обучение, във връзка с чл. 42, ал. 1 и ал. 2 от Наредба № 3 от 15.04.2003 г. за системата на оценяване, при спазване изискванията на чл. 66, ал. 1 и ал. 2 от Административнопроцесуалния кодекс и във връзка с организирането и провеждането на държавните изпити за придобиване степен на професионална квалификация за професията

УТВЪРЖДАВАМ

Национална изпитна програма за провеждане на държавни изпити за придобиване на трета степен на професионална квалификация за професия код **813010 Помощник-инструктор по спортно-туристическа дейност**, специалност код **8130101 Спортно-туристически дейности** от професионално направление код **813 Спорт**, от Списъка на професиите за професионално образование и обучение по чл. 6 от Закона за професионалното образование и обучение.

Контрол по изпълнението на заповедта възлагам на Кирчо Атанасов – заместник-министър.

ДАНИЕЛ ВЪЛЧЕВ
ЗАМЕСТИК МИНИСТЪР-ПРЕДСЕДАТЕЛ И
МИНИСТЪР НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

НАЦИОНАЛНА ИЗПИТНА ПРОГРАМА

**ЗА ПРОВЕЖДАНЕ НА ДЪРЖАВНИ ИЗПИТИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ
НА ТРЕТА СТЕПЕН НА ПРОФЕСИОНАЛНА КВАЛИФИКАЦИЯ**

	Код по СППОО	Наименование
Професионално направление	813	СПОРТ
Професия	813010	ПОМОЩНИК-ИНСТРУКТОР ПО СПОРТНО- ТУРИСТИЧЕСКА ДЕЙНОСТ
Специалност	8130101	СПОРТНО-ТУРИСТИЧЕСКИ ДЕЙНОСТИ

Утвърдена със Заповед № РД 09 - 936/01.06.2009 г.

София, 2009 година

I. ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕ И ЦЕЛ НА ИЗПИТНАТА ПРОГРАМА

Националната изпитна програма е предназначена за организиране и провеждане на държавни изпити по теория и по практика на професията и специалността за придобиване на **трета** степен на професионална квалификация по професията **813010 Помощник-инструктор по спортно-туристическа дейност**, специалност **8130101 Спортно-туристически дейности**, от Списъка на професиите за професионално образование и обучение по чл. 6 от Закона за професионалното образование и обучение.

Целта на настоящата национална изпитна програма е да определи единни критерии за оценка на професионалните компетентности на обучаваните, изискващи се за придобиване на **трета** степен на професионална квалификация по изучаваната професия и специалност.

Националната изпитна програма е разработена, във връзка с чл. 36 от Закона за професионалното образование и обучение (ЗПОО) и до утвърждаване на Държавното образователно изискване за придобиване на квалификация по професия **Помощник-инструктор по спортно-туристическа дейност** настоящата национална изпитна програма следва да се прилага само за системата на народната просвета.

Държавните изпити по теория и по практика на професията и специалността се провеждат в съответствие с изискванията на ЗПОО и Наредба № 3 от 15.04.2003 г. за системата на оценяване.

II. СЪДЪРЖАНИЕ НА НАЦИОНАЛНАТА ИЗПИТНА ПРОГРАМА

Настоящата национална изпитна програма съдържа:

- 1. За държавния изпит по теория на професията и специалността:**
  - а. Изпитните теми с план-тезиса на учебното съдържание.
  - б. Критерии за оценяване.

- 2. За държавния изпит по практика на професията и специалността:**
  - а. Указания за съдържанието на индивидуалните практически задания.
  - б. Критерии за оценяване.

- 3. Система за оценяване**

- 4. Препоръчителна литература**

- 5. Приложения:**
  - а. Примерен изпитен билет за държавния изпит по теория на професията и специалността.
  - б. Примерни индивидуални практически задания.

III. ДЪРЖАВЕН ИЗПИТ ПО ТЕОРИЯ НА ПРОФЕСИЯТА И СПЕЦИАЛНОСТТА

Изпитна тема № 1: Класификация на услугите в туризма

План-тезис:

- Основни понятия и дефиниции в туризма. Значение на туризма;
- Туристически ресурси и видове туризъм в България;
- Основни характеристики и особености на туризма;
- Основни и допълнителни услуги в туризма..;
- Същност и роля на допълнителните дейности и услуги в туризма. Класификация на спортно-туристическите дейности;
- Чужд език (текст или диалог с термини/реплики за попълване, включващи специална терминология от областта на услугите в туризма; кратък текст за разбиране с въпроси към него; превод и др.).

Примерна приложна задача/казус: Посочете кои са основните и кои допълнителните туристически услуги в дадена фирма.

Дидактически материали: Учебни помагала, учебници и проспекти на фирми.

(Осигуряват се от учениците в деня на изпита).

Критерии за оценяване на изпитна тема № 1:	Максимален брой точки
1. Дефинира основните понятия и оценява значението на туризма.	10
2. Разпознава видовете туризъм и туристически ресурси.	15
3. Характеризира особеностите в туризма и туристическите услуги.	10
4. Разбира същността и ролята на допълнителните услуги в туризма.	10
5. Прилага познанията си по изучавания чужд език.	10
6. Решава приложната задача/казуса.	5
Общ брой точки	60

Изпитна тема № 2: Област на приложение на професията „Помощник-инструктор по спортно-туристическа дейност”

План-тезис:

- Длъжностна характеристика;
- Основни стъпки при организиране и провеждане на спортно-туристически дейности;
- Видове услуги на помощник-инструктора по спортно-туристическа дейност според времето на провеждане, интересите, потребностите и мотивацията на туристите;
- Оценка на риска и системи за безопасност при различните услуги;
- Чужд език (текст или диалог с термини/реплики за попълване, включващи специална терминология от сферата на предлагането на услуги в туризма; кратък текст за разбиране с въпроси към него; превод и др.).

Примерна приложна задача/казус: Да се оцени рискът при конкретно посочен вид услуга.

Дидактически материали: Законови и подзаконови актове, уреждащи безопасността на туриста съобразно конкретната задача. *(Осигуряват се от учениците в деня на изпита).*

Критерии за оценяване на изпитна тема № 2:	Максимален брой точки
1. Познава правата и задълженията на помощник-инструктора по спортно-туристическа дейност.	10
2. Познава основните стъпки при организиране и провеждане на спортно-туристически дейности.	15
3. Познава типовете туристи и знае подходящите видове и форми на туристически услуги за тях.	10
4. Знае как се преценява рискът при различните видове услуги в рамките на компетенциите си.	10
5. Използва изучавания чужд език.	10
6. Решава приложната задача/казуса.	5
Общ брой точки	60

Изпитна тема № 3: Документация и отчетност на помощник-инструктора по спортно-туристическа дейност

План-тезис:

- Необходими документи за осъществяването на дейността;
- Застраховки – необходимост: видове, използвани при осъществяване на дейността;
- Финансово-счетоводни документи;
- Документи и разрешителни за пребиваване в райони със специален режим за достъп;
- Медицински документи и информация;
- Чужд език (текст или диалог с термини/реплики за попълване, включващи специална терминология от сферата на туризма – контакти с клиенти, застрахователи, доставчици, персонал от фирмата; кратък текст за разбиране с въпроси към него; превод и др.).

Примерна приложна задача/казус: Да се определи какви застраховки са необходими на участниците в туристически поход.

Дидактически материали: Сборници от нормативни документи.

(Осигуряват се от училището в деня на изпита).

Критерии за оценяване на изпитна тема № 3:	Максимален брой точки
1. Познава необходимите документи за осъществяване на дейността.	10
2. Познава и прилага различните видове застраховки.	10
3. Познава изискванията и документите при пребиваване в райони със специален режим за достъп.	10
4. Познава финансово-счетоводните документи.	10
5. Използва изучавания чужд език.	5
6. Решава приложната задача/казуса.	15
Общ брой точки	60

Изпитна тема № 4: Работа с клиенти.

План-тезис:

- Фирма, предлагаща спортно-туристически услуги. Структура на фирмата. Фирмена култура;
- Права на клиентите;
- Правни отговорности на помощник-инструктора по спортно-туристическа дейност;
- Стил на работа, авторитет и престиж на помощник-инструктора;
- Комуникации. Подходи при решаване на проблеми и оплаквания от клиенти;
- Разпределяне на туристите по възраст, физически възможности, опит, социално-психологически особености и поведение при потребление с цел осигуряване на безопасност и удовлетворяване на техните потребности чрез предлаганите услуги;
- Посрещане и изпращане на клиенти;
- Предлагане на информация и съвети за спортно-туристически стоки и услуги, асистирание на клиентите да изразят потребностите си и да направят избор;
- Определяне на очакванията и потребностите на клиентите, предлагане на спортно-туристически стоки и услуги за задоволяването им;
- Обратна връзка от клиентите;
- Чужд език (текст или диалог с термини/реплики за попълване, включващи специална терминология от областта на услугите в туризма – посрещане и изпращане на туристи; предлагане на спортни и туристически стоки и услуги; даване на екипировка под наем; реклама на спортни и туристически стоки и услуги; приемане на рекламации и оплаквания на клиенти; кратък текст за разбиране с въпроси към него; превод и др.).

Примерна приложна задача/казус: Според предлаганите услуги на туристическа фирма определете кой е основният туристически продукт. Дайте пример и обяснете действията си за случай от своята практика с обслужване на “труден” клиент, справяне с конфликт или рекламация/оплакване от клиент?

Дидактически материали: Рекламни материали, брошури и списания.
(Осигуряват се от училището в деня на изпита).

Критерии за оценяване на изпитна тема № 4:	Максимален брой точки
1. Познава правилника за вътрешния ред на фирмата, фирмената политика и фирмените процедури за работа с клиенти.	5
2. Познава и прилага нормите на туристическата етика и поведение.	10
3. Описва поведението на различните видове туристи според начина и мотивите им за потребление.	10
4. Запознат е с предлагането на спортно-туристически стоки и услуги на клиенти.	10
5. Познава начините за получаване на обратна връзка от клиентите.	10
6. Използва изучавания чужд език.	10
7. Решава приложната задача/казуса.	5
Общ брой точки	60

Изпитна тема № 5: Туристическа анимация

План-тезис:

- Същност, характеристика и значение на туристическата анимация;
- Видове анимация в туризма;
- Фактори на туристическата анимация;
- Специфични особености и направления на спортната анимация. Средства на спортната анимация в туризма;
- Технология на туристическия анимационен продукт. Фактори, определящи качеството на продукта;
- Чужд език (текст или диалог с термини/реплики за попълване в сферата на туристическата анимация; кратък текст за разбиране с въпроси към него; превод и др.).

Примерна приложна задача/казус: Да се разработи примерна програма за конкретен спортен анимационен продукт.

Дидактически материали: Рекламни материали и каталози.
(Осигуряват се от училището в деня на изпита).

<i>Критерии за оценяване на изпитна тема № 5:</i>	Максимален брой точки
1. Оценява значението на анимацията в туризма.	5
2. Познава различните видове туристическа анимация.	5
3. Характеризира особеностите на спортната анимация.	10
4. Познава средствата на спортната анимация.	10
5. Познава дейностите в спортната анимация.	10
6. Използва изучавания чужд език.	5
7. Решава приложната задача/казуса.	15
Общ брой точки	60

Изпитна тема № 6: Ориентирането като спорт

План-тезис:

- Характеристика на съвременното ориентиране. Видове спортно ориентиране;
- Екипировка и съоръжения за лятно и ски ориентиране;
- Ориентиране по местни предмети. Устройство на компаса. Работа с компас – азимут;
- Измерване на разстояние – азимутна таблица и азимутна схема;
- Ориентиране с топографска карта – мащаби и условни знаци. Техника на работа с карта и компас;
- Очертаване на състезателен маршрут;
- Организиране и провеждане на състезания по ориентиране в местност. Технология на съдийството – съдии на старт, финал и по маршрута;
- Методика на обучението по ориентиране;
- Оценка на риска и мерки за безопасност при провеждане на състезания по ориентиране;
- Чужд език (текст или диалог с термини/реплики за попълване, включващи специална терминология от сферата на ориентирането като спорт; кратък текст за разбиране с въпроси към него; превод и др.).

Примерна приложна задача/казус: Начертайте азимутна схема на състезателен маршрут, като използвате данните, посочени в азимутната таблица.

Дидактически материали: Примерна азимутна таблица на даден маршрут.
(Осигурява се от училището в деня на изпита).

Критерии за оценяване на изпитна тема № 6:	Максимален брой точки
1. Познава видовете спортно ориентиране и техните особености.	5
2. Познава специфичната екипировка и съоръжения за състезания по ориентиране.	5
3. Знае устройството, действието и използването на компаса.	5
4. Знае използването на топографска карта и познава условните топографски знаци.	5
5. Знае методиката за обучение по ориентиране.	10
6. Познава функциите на съдиите на състезания по ориентиране.	5
7. Знае организацията и провеждането на състезания по ориентиране.	10
8. Прилага познанията си по изучавания чужд език.	5
9. Решава приложна задача/казуса.	10
Общ брой точки	60

Изпитна тема № 7: Зимни спортове

План-тезис:

- Видове зимни спортове и по-големи центрове за ски спорт в Р България. История на ски спорта;
- Терминология в ски спорта. Двигателни познания;
- Екипировка и съоръжения за ски;
- Видове ски техника;
- Сигурност, опасности, травматизъм и оценка на риска при зимните спортове; Транспортиране на пострадали;
- Предварителна подготовка, техника и организация при провеждане на ски поход;
- Чужд език (текст или диалог с термини/реплики за попълване, включващи специална терминология от сферата на зимните спортове; кратък текст за разбиране с въпроси към него; превод и др.).

Примерна приложна задача/казус: Направете план-график за провеждане на едnodневен ски поход.

Дидактически материали: Туристически и топографски карти. (*Осигуряват се от училището в деня на изпита*).

Критерии за оценяване на изпитна тема № 7:	Максимален брой точки
1. Познава историята и видовете зимни спортове и ски дисциплини. Изброява по-големите ски центрове у нас.	10
2. Познава терминологията за ски спортовете.	5
3. Познава екипировката и съоръженията за ски.	10
4. Знае опасностите и прави оценка на риска при зимните спортове.	10
5. Знае технологията за организиране и провеждане на ски поход.	10
6. Използва изучавания чужд език.	10
7. Решава приложната задача/казуса.	5
Общ брой точки	60

Изпитна тема № 8: Водни спортове и воден туризъм

План-тезис:

- История и значение на водните спортове;
- Класификация на водните спортове;
- Видове плувни спортове. Плуването при различни възрастови и социални групи;
- Водни ски – история, тенденции и развитие;
- Екипировка и съоръжения за водни ски;
- Методика за обучение по водни ски като туристическа услуга;
- Оценка и управление на риска при водните спортове;
- Видове воден туризъм. Значение;
- Екипировка и съоръжения за воден туризъм;
- Организация и провеждане на водни походи и воден туризъм;
- Водна безопасност и водноспасителен минимум;
- Чужд език (текст или диалог с термини/реплики за попълване, включващи специална терминология от областта на водните спортове; кратък текст за разбиране с въпроси към него; превод и др.).

Примерна приложна задача/казус: Опишете възможните опасности за клиентите при плуване в басейн.

Дидактически материали: Рекламни материали, учебни табла, брошури и други помощни средства. (*Осигуряват се от училището в деня на изпита*).

Критерии за оценяване на изпитна тема № 8:	Максимален брой точки
1. Познава историята и значението на водните спортове.	10
2. Знае класификацията на водните спортове.	5
3. Знае видовете плувни спортове.	10
4. Знае методиката за обучение по водни ски.	10
5. Знае методиката за оценка и управление на риска при водните спортове. Познава водноспасителния минимум.	10
6. Прилага познанията си по изучавания чужд език.	10
7. Решава приложната задача/казуса.	5
Общ брой точки	60

Изпитна тема № 9: Тенис на корт

План-тезис:

- История на тениса;
- Екипировка и съоръжения за тенис на корт;
- Правила и отчитане на точките;
- Хватове;
- Основни удари;
- Основни принципи на техниката;
- Основни принципи на тактиката;
- Травматизъм при тенис на корт;
- Методика на обучение на тенис на корт;
- Чужд език (текст или диалог с термини/реплики за попълване, включващи специална терминология от сферата на тениса; кратък текст за разбиране с въпроси към него; превод и др.).

Примерна приложна задача/казус: Кое от двете волета – форхенд или бекхенд, има по-добри предпоставки за ефективност?

Дидактически материали: Учебни и рекламни материали.
(Осигуряват се от училището в деня на изпита).

<i>Критерии за оценяване на изпитна тема № 9:</i>	Максимален брой точки
1. Знае основните термини и правила за тенис на корт.	10
2. Познава екипировката и изискванията за безопасност при тенис на корт.	10
3. Знае основните умения за тенис на корт.	10
4. Познава основните методи за обучение на тенис на корт.	10
5. Използва изучавания чужд език.	5
6. Решава приложната задача/казуса.	15
Общ брой точки	60

Изпитна тема № 10: Използване на подвижни игри и спортни гимнастики в спортно-туристическите дейности

План-тезис:

- Видове подвижни игри – характеристика;
- Приложение на игрите в спортно-туристическите дейности;
- Същност и характерни особености на основните гимнастики, използвани в спортно-туристическите дейности;
- Роля на физическите упражнения за психическата и функционалната подготовка;
- Организация и провеждане на подвижните игри. Подбор на игрите;
- Ръководене и регулиране на натоварването при подвижните игри и основните гимнастики;
- Организиране и провеждане на индивидуални, отборни и щафетни състезания;
- Чужд език (текст или диалог с термини/реплики за попълване от областта на подвижните игри и основните гимнастики; кратък текст за разбиране с въпроси към него; превод и др.).

Примерна приложна задача/казус: Направете план-схема за организиране и провеждане на щафетна игра за деца от 10- до 16-годишна възраст на открито с ходене и бягане.

Дидактически материали: Учебни табла и помагала.
(Осигуряват се от учениците в деня на изпита).

Критерии за оценяване на изпитна тема № 10:	Максимален брой точки
1. Познава класификацията и характерните особености на подвижните игри.	10
2. Познава същността, средствата и приложението на основните гимнастики.	10
3. Познава подготовката, организацията и ръководенето на подвижните игри и основните гимнастики.	10
4. Знае начините за регулиране на натоварването при подвижните игри и основните гимнастики.	10
5. Знае значението на разгриването и разпускането при провеждане на спортно-туристически дейности.	10
6. Използва изучавания чужд език.	5
7. Решава приложната задача/казуса.	5
Общ брой точки	60

Изпитна тема № 11: Медицинско осигуряване на спортно-туристически дейности

План-тезис:

- Същност и значение на медицинското осигуряване по време на спортно-туристически прояви;
- Физиология на човека – физиологически промени на организма при физически натоварвания. Физиологическа същност на спортната тренировка и формиране на двигателния навик. Умора и възстановяване на организма;
- Спортен травматизъм – обща характеристика, причини и предпазване. Лечение и рехабилитация на спортните травми;
- Спасителна верига при оказване на долекарска помощ;
- Спортна хигиена;
- Нормативна база за организация на медицинския надзор и медицинското осигуряване при спортно-туристически дейности;
- Български червен кръст;
- Планинска спасителна служба към БЧК;
- Чужд език (текст или диалог с термини/реплики за попълване, включващи специална терминология от областта на туризма – медицинска информация за анкетни карти на клиенти; противопоказания за участие в спортно-туристически дейности; списъци с медикаменти и материали за лични аптечки и санитарни чанти; кратък текст за разбиране с въпроси към него; превод и др.).

Примерна приложна задача/казус: Как ще постъпите, ако клиент по време на туристически поход се оплаква от болки в корема?

- успокоявате го, че вероятно е от промяната в режима на хранене и ще му мине от само себе си;
- давате му медикамент от санитарната чанта за успокояване на болката;
- насочвате го към водача на похода;
- свързвате го по телефон/радиостанция за консултация със специалист.

Дидактически материали: Учебни помагала.
(Осигуряват се от ученика в деня на изпита).

Критерии за оценяване на изпитна тема № 11:	Максимален брой точки
1. Разбира същността и значението на медицинското осигуряване за безопасността и комфорта на клиентите по време на спортно-туристически дейности.	5
2. Познава физиологическите промени в организма при физически натоварвания.	10
3. Разбира причините и посочва начините за предпазване от спортни травми.	10
4. Разбира значението на спортната хигиена.	10
5. Познава структурата и функциите на БЧК и ПСС.	10
6. Изброява нормативни документи, регламентиращи медицинското осигуряване.	5
7. Използва изучавания чужд език.	5
8. Решава приложната задача/казуса.	5
Общ брой точки	60

Изпитна тема № 12: Долекарска помощ на пострадал при спортно-туристически дейности на открито

План-тезис:

- Необходимост от оказване на първа долекарска помощ. Изследване на пострадал. Задачи на оказващия първа долекарска помощ – съобщаване на детайли за инцидента;
- Основни техники за първа помощ. Възстановяване на основните жизнени функции – дихателна и сърдечна реанимация;
- Кръвоизливи и оказване на първа помощ. Травми и рани. Първична обработка на рана;
- Термични увреждания – измръзвания и изгаряния;
- Планинска болест;
- Първа помощ при ухапвания от насекоми и животни. Алергичен шок;
- Транспортиране на пострадал в планината – принципи. Видове импровизирани средства за транспортиране. Мерки за безопасност;
- Чужд език (текст или диалог с термини/реплики за попълване, включващи специална терминология от областта на медицината; кратък текст за разбиране с въпроси към него; превод и др.).

Примерна приложна задача/казус: Опишете разпознаването и първичната обработка на рана на горен крайник при артериално кръвотечение.

Дидактически материали: Учебни табла и помагала. (*Осигуряват се от училището в деня на изпита*).

Критерии за оценяване на изпитна тема № 12:	Максимален брой точки
1. Установява характера на травмата или заболяването на пострадал.	5
2. Знае основните техники за възстановяване на жизнените функции на пострадалия.	10
3. Разпознава видовете кръвотечение и е запознат с първичната обработка на раната.	10
4. Познава видовете измръзвания и изгаряния и познава долекарската помощ. Дефинира понятието “хипотермия”.	10
5. Познава първата помощ при ухапвания от животни и насекоми.	5
6. Познава използването на импровизирани средства за транспортиране на пострадал в планината.	10
7. Използва изучавания чужд език.	5
8. Решава приложната задача/казуса.	5
Общ брой точки	60

Изпитна тема № 13: Особенности на храненето по време на спортно-туристически дейности

План-тезис:

- Физиологични особености на храненето;
- Енергоприход и енергоразход при различните видове спорт и туризъм;
- Балансирано хранене;
- Планиране на меню и режим на хранене по време на спортно-туристически дейности;
- Основни групи хранителни продукти. Подбор, съхранение и приготвяне на храна на открито. Хранителна безопасност;
- Санитарно-хигиенни изисквания и пожарна безопасност при приготвяне на храна и напитки. Здравословни и безопасни условия на труд;
- Екипировка за приготвяне, съхранение и консумация на храна в условия на къмпинг;
- Основни начини за приготвяне на храна;
- Чужд език (текст или диалог с термини/реплики за попълване, включващи специална терминология от областта на кетъринга в туризма, различни хранителни продукти, храни и напитки; кратък текст за разбиране с въпроси към него; превод и др.).

Примерна приложна задача/казус: Да се изготви примерно меню за група туристи при провеждане на едnodневен поход.

Дидактически материали: Примерен маршрут и график на движение. (*Осигуряват се от училището в деня на изпита*).

Критерии за оценяване на изпитна тема № 13:	Максимален брой точки
1. Описва физиологичните особености и изискванията към храненето на участниците в спортно-туристически дейности.	10
2. Определя енергоприхода и енергоразхода при различни спортове и туризъм за различни възрастови групи.	5
3. Познава екипировката за приготвяне и съхраняване на храна в условия на къмпинг.	5
4. Познава основните групи хранителни продукти и вещества и изискванията при подбора и съхраняването им.	10
5. Знае санитарно-хигиенните изисквания и пожарната безопасност при приготвяне и съхранение на хранителни продукти и храни.	10
6. Знае основните начини за приготвяне на храна.	10
7. Използва изучавания чужд език.	5
8. Решава приложната задача/казуса.	5
Общ брой точки	60

Изпитна тема № 14: Опасности в планината

План-тезис:

- Видове опасности в планината;
- Опасности, свързани с релефа;
- Опасности, свързани с климата;
- Събиране и използване на метеорологична информация. Прогнозиране на времето;
- Лавини. Видове лавини. Причини и фактори за падане на снежни лавини. Оценка на лавинната опасност. Движение в лавиноопасен район и действия при попадане в лавина;
- Опасности, свързани с поведението на участниците в спортно-туристически дейности;
- Чужд език (текст или диалог с термини/реплики за попълване, включващи специална терминология, свързана с възможни опасности в планината; кратък текст за разбиране с въпроси към него; превод и др.).

Примерна приложна задача/казус: Дайте примери за опасности в планината, при които бихте променили маршрута, за да ги избегнете, такива, при които бихте използвали аварийен маршрут за евакуация, и такива, при които бихте съкратили/отменили провеждането на спортно-туристическата дейност.

Дидактически материали: Табла, нагледни и учебни материали. (*Осигуряват се от училището в деня на изпита*).

Критерии за оценяване на изпитна тема № 14	Максимален брой точки
1. Изброява основните видове опасности в планината.	5
2. Познава опасностите, свързани с релефа.	5
3. Познава опасностите, свързани с климата.	5
4. Познава факторите, водещи до хипотермия, и начините за за минимизиране на риска от хипотермия.	5
5. Познава причините за образуване и падане на лавини, начините за предпазване от попадане в лавина и начините за самопомощ при попадане в лавина.	10
6. Знае значението и приложението на метеорологичната информация за безопасността в планината.	10
7. Адекватно реагира при възникнали проблеми в групата.	5
8. Използва изучавания чужд език.	5
9. Решава приложната задача/казуса.	10
Общ брой точки	60

Изпитна тема № 15: Организация и провеждане на пешеходни спортно-туристически дейности при летни условия

План-тезис:

- Предварителна подготовка. Определяне на целта и задачите;
- Избор на маршрут. Разработка на график на движение. Подбор и подготовка на участниците;
- Оценка на риска и изготвяне на план за управление на риска. Изготвяне на процедури за спешни и извънредни ситуации;
- Осигуряване на необходимата екипировка и съоръжения. Изготвяне на менюта. Изработване на план за снабдяване с хранителни продукти;
- Събиране на информация и подготовка на интерпретативно съдържание за маршрута;
- Изработване на план за спортно, културно-развлекателни и възпитателни дейности;
- Подготовка на информация за провеждане на инструктажа и изискванията към участниците;
- Медицинско осигуряване на дейността;
- Водене и ръководене на пешеходни спортно-туристически дейности;
- Организация на придвижването. Режим на хранене. Провеждане на научно-познавателна и изследователска работа;
- Дебрифинг;
- Чужд език (текст или диалог с термини/реплики за попълване, включващи специална терминология от областта на планинарството).

Примерна приложна задача/казус: От приложените туристически карти на планините в Р България подберете подходящ маршрут за двудневен туристически поход с ученици до 18-годишна възраст.

Дидактически материали: Туристически карти, рекламни дипляни, брошури и листовки. (*Осигуряват се от училището в деня на изпита*).

Критерии за оценяване на изпитна тема № 15:	Максимален брой точки
1. Знае етапите за планиране, организиране и провеждане на пешеходни спортно-туристически дейности при летни условия.	10
2. Знае каква екипировка и съоръжения се изискват за пешеходни спортно-туристически дейности при летни условия.	10
3. Познава опасностите и методите за оценка и управление на риска при пешеходни спортно-туристически дейности при летни условия.	10
4. Разбира значението на интерпретацията и екскурзоводската беседа.	5
5. Запознат е с организацията, воденето и ръководенето на пешеходни спортно-туристически дейности при летни условия.	10
6. Прилага познанията си по изучавания чужд език.	10
7. Решава приложната задача/казуса.	5
Общ брой точки	60

Изпитна тема № 16: Биваци и укрития за летни условия

План-тезис:

- Екипировка и съоръжения за къмпинг;
- Видове биваци и укрития за летни условия;
- Фактори, които трябва да се вземат предвид при избор на екипировка за бивакуване/къмпинг;
- Избор на място за устройване на бивак/укритие;
- Опазване на околната среда при къмпинг;
- Чужд език (текст или диалог с термини/реплики за попълване, включващи специална терминология от сферата на спорта, туризма и отдиха на открито – къмпинг, екипировка и съоръжения; кратък текст за разбиране с въпроси към него; превод и др.).

Примерна приложна задача/казус: Какъв бивак/укритие бихте организирали в случай на внезапна лятна буря в средната част на планината?

Дидактически материали: Нагледни материали (фирмени каталози на екипировка за къмпинг). (*Осигуряват се от училището в деня на изпита*).

Критерии за оценяване на изпитна тема № 16:	Максимален брой точки
1. Познава екипировката за къмпинг.	10
2. Описва видовете биваци и укрития за летни условия, като показва разбиране на връзката между характеристиките на бивака/укритието и “най-подходящо за”.	10
3. Описва различните фактори, които трябва да се вземат предвид при избор на екипировка за бивакуване/къмпинг и показва разбиране за това, как тези фактори биха въздействали на избора.	10
4. Познава изискванията за избор на място, за устройване на бивак/укритие. Описва изискванията и практиките за опазване на околната среда при къмпинг.	10
5. Използва изучавания чужд език.	5
6. Решава приложната задача/казуса.	15
Общ брой точки	60

Изпитна тема № 17: Навигация при летни условия в немаркирани области с карта и компас

План-тезис:

- Местност и елементи на местността. Форми на релефа;
- Карта и схеми. Видове. Мащаби. Точност;
- Изобразяване на релефа с хоризонтали;
- Изобразяване на други елементи и обекти на местността – топографски знаци;
- Компас. Устройство. Видове. Точност;
- Връзка между карта и компас. Видове „Север”;
- Планиране на маршрут по карта. Правила на Найм Смит;
- Техники за навигация на местността с карта и компас. Заобикаляне на препятствия;
- Определяне на изминатото разстояние;
- Чужд език (текст или диалог с термини/реплики за попълване, включващи специална терминология от областта на уменията за планинарство – навигация с карта и компас; кратък текст за разбиране с въпроси към него; превод и др.).

Примерна приложна задача/казус: Измерете разстоянието на начертания маршрут върху приложената топографска карта. Като използвате правилото на Найм Смит, определете времето за неговото изминаване.

Дайте пример от вашата практика, когато се е налагало да заобикаляте препятствия с карта и компас. Обяснете действията си.

Дидактически материали: Топографски карти, компаси и други помощни материали. (Осигуряват се от училището в деня на изпита).

Критерии за оценяване на изпитна тема № 17:	Максимален брой точки
1. Описва типовете карти, схеми и мащаби.	5
2. Знае предимствата и недостатъците на различните типове карти, схеми и източниците за грешки.	5
3. Описва изобразяването на релефа с хоризонтали и видовете топографски знаци.	5
4. Описва елементите на компаса, обяснява тяхното използване и факторите, влияещи на точността.	5
5. Познава планирането на маршрути, елементите и факторите, които трябва да се обмислят.	10
6. Описва техниките за навигация с карта и компас и определянето на изминатото разстояние.	20
7. Прилага познанията си по изучавания чужд език.	5
8. Решава приложната задача/казуса.	5
Общ брой точки	60

Изпитна тема № 18: Техника на придвижване в планината

План-тезис:

- Основни принципи при движение в планината. Оценка на подготовката на групата. Избор на най-безопасен път, придвижване при намалена видимост, проблеми с пътеката;
- Преминаване на стръмни склонове, морени, каменни реки и сипеи;
- Движение в дълбок сняг. Правила за придвижване при силен снеговалеж. Правене на пъртина. Движение с щеки, снегоходки и ски;
- Начини за безопасно преминаване на трудни терени без и със специална екипировка;
- Техническо осигуряване на движението по труден терен - видове въжета и възли. Стационарни обезопасителни съоръжения – парапети. Придвижване по екопътеки.
- Чужд език (текст или диалог с термини/реплики за попълване, включващи специална терминология от сферата на безопасно придвижване в планината; кратък текст за разбиране с въпроси към него; превод и др.).

Примерна приложна задача/казус: Посочете примери за безопасно преминаване на трудни терени без специална екипировка.

Дидактически материали: Учебни помагала и табла. (*Осигуряват се от училището в деня на изпита*).

Критерии за оценяване на изпитна тема № 18:	Максимален брой точки
1. Познава основните принципи на придвижване в планината и мерките за сигурност.	10
2. Знае правилата и средствата за придвижване при силен снеговалеж.	10
3. Познава техническото осигуряване за преминаване през трудни терени.	10
4. Знае правилата за движение по екопътеки.	10
5. Използва изучавания чужд език.	10
6. Решава приложната задача/казуса.	10
Общ брой точки	60

Изпитна тема № 19: Оценка и управление на риска

План-тезис:

- Обща терминология при управление на риска;
- Видове риск. Източници на риск;
- Методика за оценка на риска;
- Анализ на риска преди провеждане на спортно-туристически дейности;
- Оценка на риска при провеждане на спортно-туристически дейности;
- Управление на риска при провеждане на спортно-туристически дейности;
- Хранителна безопасност при провеждане на спортно-туристически дейности на открито.
- Чужд език (текст или диалог с термини/реплики за попълване, включващи специална терминология от сферата на безопасността в туризма – опасности, заболявания, травми, оказване на първа помощ; кратък текст за разбиране с въпроси към него; превод и др.).

Примерна приложна задача/казус: Какви мерки трябва да предприеме водачът на група в планината, за да минимизира риска от изгубване на участници или цялата група в условия на мъгла?

Дидактически материали: Нормативни документи, свързани със ЗБУТ и оценката на риска. (*Осигуряват се от училището в деня на изпита*).

Критерии за оценяване на изпитна тема № 19:	Максимален брой точки
1. Знае терминологията за управление на риска.	10
2. Знае ролята на риска при участие в спортно-туристически дейности.	10
3. Знае факторите, влияещи върху индивидуалното усещане за риск.	10
4. Знае правните отговорности при управление на риска.	10
5. Използва изучавания чужд език.	5
6. Решава приложната задача/казуса.	15
Общ брой точки	60

Изпитна тема № 20: Обучение на умения за планинарство

План-тезис:

- Видове обучения на умения за планинарство в практиката на помощник-инструктора по спортно-туристически дейности;
- Особености при обучението на туристи;
- Определяне на потребностите на клиентите от обучение. Мотивация. Методически изисквания и организация на учебния процес;
- Неформално обучение на умения за планинарство;
- Планиране на занятие за обучение на умения за планинарство. Подбор на подходящи методи и техники;
- Подбор на подходящи ресурси за занятието;
- Подготвителна част на занятието по обучение на умения за планинарство;
- Провеждане (основна част) на занятието по обучение на умения за планинарство;
- Заключение на занятието;
- Чужд език (текст или диалог с термини/реплики за попълване, включващи специална терминология от областта на уменията за планинарство – екипировка, навигация, техника на придвижването, безопасност в планината и процедури за спешни ситуации, планиране на маршрут; кратък текст за разбиране с въпроси към него; превод и др.).

Примерна приложна задача/казус: Направете план за занятие: “Обучение за подреждане на раница” за начинаещи туристи или опишете плана на занятие за обучение на умения за планинарство, което сами сте провеждали.

Дидактически материали: Учебни табла и други източници. (Осигуряват се от учениците в деня на изпита).

Критерии за оценяване на изпитна тема № 20:	Максимален брой точки
1. Знае видовете обучение на умения за планинарство в практиката на помощник-инструктора по спортно-туристически дейности.	5
2. Знае особеностите при обучение на туристи и тяхната мотивация за обучение на умения.	10
3. Знае ролята на консултацията като метод за неформално обучение.	5
4. Познава изискванията и организацията на учебния процес при обучение на туристи.	10
5. Познава необходимите ресурси и начините за техния подбор при провеждане на занятие.	10
6. Познава структурата за обучение на умения за планинарство.	10
7. Прилага познанията си по изучавания чужд език.	5
7. Решава приложната задача/казуса.	5
Общ брой точки	60

2. Критерии за оценяване

Комисията по оценяване на изпита по теория на професията и специалността, назначена със заповед на директора на училището/ръководителя на обучаващата институция, определя за всеки критерий конкретни показатели, чрез които да се диференцира конкретният брой присъдени точки.

IV. ДЪРЖАВЕН ИЗПИТ ПО ПРАКТИКА НА ПРОФЕСИЯТА И СПЕЦИАЛНОСТТА

1. Указания за съдържанието на индивидуалните практически задания

Чрез държавния изпит по практика на професията и специалността се проверяват и оценяват професионалните умения и компетентности на обучаваните, отговарящи на **трета** степен на професионална квалификация.

Държавният изпит по практика на професията и специалността се провежда в реални условия или симулирани до най-близки до реалните. Учениците се явяват в деня на изпита с подходящо облекло и лична екипировка според специфичните изисквания за спортно-туристически дейности и метеорологичните условия.

Изпитът по практика на професията и специалността се състои в демонстриране на елементи от следните тематични области:

- Осигуряване на екипировката за провеждане на спортно-туристически дейности на базата на изучаваните видове спорт;
- Асистирание при провеждане на занятие за участие на туристи в спортно-туристически дейности;
- Планиране на меню;
- Планиране на маршрут;
- Медицинско осигуряване на спортно-туристически дейности;
- Подготовка и предлагане на интерпретативно съдържание на маршрут;
- Метеорология.

Демонстрират се уменията на обучаемите да импровизират, да боравят със специализираните съоръжения, екипировка и да обезопасяват.

Индивидуалното изпитно задание съдържа пълното наименование на училището/обучаващата институция, празни редове за попълване имената на обучавания, квалификационната форма, началната дата и началния час на изпита, краен срок на изпита – дата и час, темата на индивидуалното практическо задание и изискванията към крайния резултат от изпълнението на заданието. По решение на комисията могат да се дадат допълнителни указания, които да подпомогнат обучавания при изпълнение на индивидуалното практическо задание.

Индивидуалните практически задания се изготвят от комисията за провеждане и оценяване на изпита по практика на професията и специалността в училището/обучаващата институция. Всеки обучаван изтегля индивидуалното си практическо задание, в което веднага саморъчно написва трите си имена.

Примерно съдържание на индивидуалните практически задания:

1. Подготовка и провеждане на занятие “Работа с компас” от обучение на умения на ученици 12-16 г. на базово ниво.
2. Подготовка и провеждане на занятие “Работа с карта” от обучение на умения на ученици 12-16 г. на базово ниво.
3. Подготовка и провеждане на занятие “Подреждане на раница” от обучение на умения на ученици 12-16 г. на базово ниво.
4. Подготовка и провеждане на занятие “Опъване на палатка” от обучение на умения на ученици 12-16 г. на базово ниво.

5. Подготовка и провеждане на занятие “Стъкмяване на огън за приготвяне на храна” от обучение на умения на ученици 12-16 г. на базово ниво.
6. Подготовка и провеждане на занятие “Алпийски възли” от обучение на умения на ученици 12-16 г. на базово ниво.
7. Подготовка и провеждане на занятие “Сигнали и сигнализация в пешеходния туризъм” от обучение на умения на ученици 12-16 г. на базово ниво.
8. Подготовка и провеждане на занятие “Приготвяне на храна във фолио” от обучение на умения на ученици 12-16 г. на базово ниво.
9. Подготовка и провеждане на занятие “Бегова ски техника” от обучение на умения на ученици 12-16 г. на базово ниво.
10. Подготовка и провеждане на занятие “Привикване с водната среда, въведение в придвижването във вода и умения за използване на помощни плаващи средства” от курс “Начално обучение по плуване” с ученици от 12- до 16-годишна възраст.
11. Подготовка и провеждане на занятие “Обучение за прилагане на принципите за придвижване във вода при спортно-туристически активности във водна среда” от курс “Начално обучение по плуване” с ученици от 12- до 16-годишна възраст.
12. Подготовка и провеждане на занятие “Въведение в уменията за подготовка за гмуркане” от курс “Начално обучение по плуване” с ученици от 12- до 16-годишна възраст.
13. Подготовка и провеждане на занятие “Въведение в контрола на дишането” от курс “Начално обучение по плуване” с ученици от 12- до 16-годишна възраст.
14. Подготовка и провеждане на занятие “Правила и термини в тениса на корт” от курс “Начално обучение по тенис на корт” с ученици от 12- до 16-годишна възраст.
Комуникация на чужд език.
15. Подготовка и провеждане на занятие “Първоначално обучение на хват на ракета и упражнения с ракета” от курс “Начално обучение по тенис на корт” с ученици от 12- до 16-годишна възраст.
16. Подготовка и провеждане на занятие “Разпознаване и обработка на изгаряне и попарване” от обучение “Основи на долекарската помощ” на базово ниво.
17. Подготовка и провеждане на занятие “Разпознаване и обработка на порязване и одраскване” от обучение “Основи на долекарската помощ” на базово ниво.
18. Подготовка и провеждане на занятие “Разпознаване и обработка на счупвания и навяхвания” от обучение “Основи на долекарската помощ” на базово ниво.
19. Разпознаване и обработка на счупване и навяхване на долен крайник. Евакуиране на пострадалия с “плетена” носилка.
20. Разпознаване и обработка на хипотермия и измръзване. Евакуация на пострадалия с импровизирана носилка от подръчни материали и екипировка.
21. Асистиране на клиент при предлагане на услугата “Водни ски”. Комуникация на чужд език.
22. Избор на място и изграждане на бивак при летни условия с палатки. Екологични практики за къмпинг.
23. Навигация с карта и компас по зададен маршрут в леки немаркирани области при летни условия.
24. Навигация с GPS по зададен маршрут в леки немаркирани области при летни условия.
25. Навигация в леки маркирани области без използване на навигационна екипировка при летни условия. Екологичен кодекс “Премини без следа”.
26. Интерпретиране на флора, фауна, пейзаж и културно и историческо наследство по маршрут в леки маркирани територии при летни условия.
27. Асистиране при организация и провеждане на пешеходна активност с клиенти при летни условия. Комуникация на чужд език.
28. Съдийстване на състезание по ориентиране – съдия на старта.

29. Съдийстване на състезание по ориентиране – съдия по маршрута.
30. Подготовка на метеорологическа информация за три дневна активност на открито.
31. Изготвяне на меню за три дневна пешеходна активност в ниската и средната част на планината при летни условия с преспиване в хижи.
32. Съдийстване и маркиране на тенис на корт с ученици от 12 до 16-годишна възраст.
Комуникация на чужд език.
33. Асистиране при провеждане на тенис активности за начинаещи.

2. Критерии за оценяване

За всяко индивидуално практическо задание комисията по провеждане и оценяване на изпита по практика на професията и специалността, назначена със заповед на директора на училището/ръководителя на обучаващата институция разработва показатели по критериите, определени в таблицата.

Пример: Критериите и показателите са разработени върху индивидуално практическо задание № 3 Подготовка и провеждане на занятие “Подреждане на раница” от обучение на умения на ученици 12-16 г. на базово ниво.

№	КРИТЕРИИ	ПОКАЗАТЕЛИ	Максимален брой точки	Тежест
1.	<p>Спазване на правилата за безопасност и опазване на околната среда.</p> <p><i>Забележка: Този критерий няма количествено изражение, а качествено. Ако обучаваният по време на изпита създава опасна ситуация, застрашаваща собствения му живот или живота на други лица, изпитът се прекратява и на обучавания се поставя оценка слаб (2).</i></p>	<p>1.1. Извършва самостоятелна преценка на риска в зоната, определена за провеждане на занятието;</p> <p>1.2. Може да извършва адекватна долекарска помощ.</p>		да/не
2.	Ефективна организация за решаването на задачата.	<p>2. Изисква всички необходими материали, средства и съоръжения за изпълнение на заданието;</p> <p>2.2. Съблюдава необходимите изисквания относно изправността и годността за ползване на съоръженията и материалите;</p> <p>2.3. Спазва установените стандарти за безопасност и безаварийност.</p>	<p>4</p> <p>3</p> <p>3</p>	10
3.	Професионални знания и умения.	<p>3.1. Работи в съответствие с правните отговорности на инструктора;</p> <p>3.2. Работи в съответствие с етичните отговорности на инструктора.</p>	<p>2</p> <p>1</p>	30

		<p>3.3. Работи в съответствие с приложимите практики за инструктиране:</p> <p>3.3.1. Планът за занятието е предварително изготвен;</p> <p>3.3.2. Определен е общ стил за инструктиране;</p> <p>3.3.3. Стилът на инструктиране е пригоден (адаптиран) към конкретната активност, ситуация и/или клиентска група;</p> <p>3.3.4. Стилът за инструктиране се придържа към най-добрите практически принципи за активността или организацията (фирмата).</p>	5	
		<p>3.4. Работи с колеги и помощен персонал:</p> <p>3.4.1. Комуникира по начин, пораждащ уважение между всички партньори;</p> <p>3.4.2. Работи в сътрудничество с колегите и помощния персонал;</p> <p>3.4.3. Демонстрира ясни, неосъждащи техники за комуникация.</p>	2	
		<p>3.5. Обяснява фазите на обучение на умения и факторите, които могат да въздействат на процеса на обучение.</p>	2	
		<p>3.6. Демонстрира ефективни умения и практики за инструктиране;</p> <p>3.6.1. Демонстрира приложими в работата знания за правила, основни умения и стратегии за игри;</p> <p>3.6.2. Демонстрира разнообразни и ефективни методи за инструктиране;</p> <p>3.6.3. Организира екипировката, участниците и структурата на занятието;</p> <p>3.6.4. Разбира техниката;</p> <p>3.6.5. Представя приложим в работата набор от умения и упражнения;</p> <p>3.6.6. Определя потребностите на участниците от обучение и им го предоставя в съответствие;</p> <p>3.6.7. Поддържа интереса на участниците в обучението;</p> <p>3.6.8. Показва умения за комуникация с участниците;</p> <p>3.6.9. Проявява търпение към участниците.</p> <p>3.6.10. Поема отговорност за подготовката на занятието.</p>	2	

		<p>3.7. Описва начините за предпазване от травми и начините за обработка на травми:</p> <p>3.7.1. Идентифицира спортни травми;</p> <p>3.7.2. Описва методи за преглед при спортни травми и посочва значението на признаците (симптомите);</p> <p>3.7.3 Описва спешните обработки на тези травми;</p> <p>3.7.4 Описва начините за предотвратяване на такива травми.</p>	2	
		3.8. Демонстрира правилна техника чрез прилагане на критерии за изпълнение на физическа активност.	2	
		3.9. Демонстрира ефективно приложение на умения и модели на движения във физически активности.	2	
		3.10. Интерпретира и прилага правила и стратегии във физически активности.	2	
		3.11. Изпълнява задачата с ентузиазъм, предпазливост и отговорност; Познава различните видове екипировка и съоръжения, техните специфични особености и ги използва по предназначение.	2	
		3.12. Събира, обработва и ползва необходимата му информация за подготовка и реализиране на поставената задача.	2	
		3.13. Познава изискванията за предварителна подготовка за решаване на възникналата ситуация, прави подбор на ресурси екипировка и съоръжения.	2	
		3.14. Проявява инициативност, съобразителност и импровизира.	2	
4.	Чуждоезикови знания и умения.	<p>4.1. Осъществява професионални вербални комуникации на чужд език;</p> <p>4.2. Работи с информация на чужд език.</p>	10 10	20
Общ брой точки			60	

Пример: Критериите и показателите са разработени върху индивидуално практическо задание № 10. Подготовка и провеждане на занятие “Привикване с водната среда, въведение в придвижването във вода и умения за използване на помощни плаващи средства” от курс “Начално обучение по плуване” с ученици от 12- до 16- годишна възраст.

№	КРИТЕРИИ	ПОКАЗАТЕЛИ	Макси мален брой точки	Те жест
1.	<p>Спазване на правилата за безопасност и опазване на околната среда.</p> <p>Забележка: Този критерий няма количествено изражение, а качествено. Ако обучаваният по време на изпита създава опасна ситуация, застрашаваща собствения му живот или живота на други лица, изпитът се прекратява и на обучавания се поставя оценка слаб (2).</p>	<p>1.1. Преценява риска, характерен за типа СТД;</p> <p>1.2. Извършва самостоятелна преценка на риска в зоната за провеждане на СТД;</p> <p>1.3. Прилага отрасловите изисквания за ЗБУТ за минимизиране риска от увреждания на участниците, персонала, публиката и околната среда;</p> <p>1.4. Може да извършва адекватна долекарска помощ;</p> <p>1.5. Може да оказва помощ на давец се.</p>		да/не
2.	<p>Ефективна организация за решаването на задачата.</p>	<p>2.1. Изисква всички необходими материали, средства и съоръжения за изпълнение на заданието;</p> <p>2.2. Съблюдава необходимите изисквания относно изправността и годността за ползване на съоръженията и материалите;</p> <p>2.3. Спазва установените стандарти за предлагане на услуги;</p> <p>2.4. Спазва етичния кодекс на професията.</p>	<p>3</p> <p>3</p> <p>3</p> <p>1</p>	10
3.	<p>Професионални знания и умения.</p>	<p>3.1. Познава приложимата екипировка и съоръжения, прави подбор и оценка на състоянието ѝ. След занятието съхранява екипировката и съоръженията по подходящ начин.</p> <p>3.2. Определя предпочитаните стилове и методи за инструктиране за привикване с водната среда и изграждане на умения за използване на помощни плаващи средства и придвижване във вода:</p> <p>а) Определени са методите за инструктиране и са обяснени в контекста на специфичните умения;</p> <p>б) Обясненията показват типа и използването на обратна връзка по време на обучението;</p> <p>в) Обясненията показват използването на демонстрации по време на обучението;</p>	<p>4</p> <p>5</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>	35

		<p>d) Обясненията показват типа и използването на въпроси към обучаваните в процеса на обучение;</p> <p>e) Обясненията показват типа и използването на стиловете за инструктиране във връзка с обхват от ситуации.</p>	<p>1</p> <p>1</p>	
		<p>3.3. Оценява готовността на клиентите за придобиване на привикване и изпълнение на умения за използване на помощни плаващи средства и придвижване във вода:</p> <p>a) Определени са привикването с водната среда, уменията за използване на помощни плаващи средства и придвижване във вода, които трябва да се развиват;</p> <p>b) Новите клиенти се въвеждат във водата по подходящ начин;</p> <p>c) Определени са факторите, които въздействат на придобиването на привикване с водната среда и използване на помощни плаващи средства и придвижване във вода и са описани във връзка с придобиването на умения от обучаваните;</p> <p>d) Обучаваните са оценявани относно придобиването на привикване с водната среда и използване на помощни плаващи средства и придвижване във вода.</p>	<p>8</p> <p>2</p> <p>2</p> <p>2</p> <p>2</p>	
		<p>3.4. Провежда упражнения, активности и/или игри за обучение на привикване с водната среда и умения за използване на помощни плаващи средства и придвижване във вода:</p> <p>a) Подбрани са методи за инструктиране според готовността на обучаваните, работната среда, активностите и наличната екипировка;</p> <p>b) Осигурено е достатъчно пространство и ресурси за активности и/или игри;</p>	<p>14</p> <p>2</p> <p>2</p>	

		<p>c) Представени са уместни информация и демонстрации за осигуряване активностите и/или игрите да се предават последователно и прецизно според общоприетите най-добри практически принципи за активности във вода;</p> <p>d) Наблегнато е върху индивидуалното участие по време на изглаждането и усъвършенстването на уменията;</p> <p>e) Когато е нужно, е направена модификация на активностите;</p> <p>f) Научени са уменията и методът за инструктиране е наблюдаван по време на активността и е анализиран (оценен) след обучението;</p> <p>g) Поддържан е контрол на групата за осигуряване на безопасност и комфорт на отделните участници и групата и постигане на добри резултати от практиката.</p>	2 2 2 2 2	
		<p>3.5. Преразглежда и адаптира обучението в съответствие с получената обратна връзка от обучаваните:</p> <p>a) Поставено е ударение върху точки с практическо значение преди, по време на и/или след презентацията;</p> <p>b) Модификацията на метода за обучение е в резултат на наблюдението на обучаваните;</p> <p>c) На обучаваните е давана възможност да коментират и/или да задават въпроси;</p> <p>d) Определени са аспектите, на които да се наблегне в следващите занятия.</p>	4 1 1 1 1	
4.	Чуждоезикови знания и умения.	<p>4.1. Осъществява професионални вербални комуникации на чужд език;</p> <p>4.2. Работи с информация на чужд език.</p>	10 5	15
Общ брой точки			60	

Пример: Критериите и показателите са разработени върху индивидуално практическо задание № 33. Асистиране при провеждане на тенис активности за начинаещи.

№	КРИТЕРИИ	ПОКАЗАТЕЛИ	Макси мален брой точки	Те жест
1.	<p>Спазване на правилата за безопасност и опазване на околната среда.</p> <p><i>Забележка: Този критерий няма количествено изражение, а качествено. Ако обучаваният по време на изпита създава опасна ситуация, застрашаваща собствения му живот или живота на други лица, изпитът се прекратява и на обучавания се поставя оценка слаб (2).</i></p>	<p>1.6. Преценява риска, характерен за типа СТД;</p> <p>1.7. Извършва самостоятелна преценка на риска в зоната за провеждане на СТД;</p> <p>1.8. Прилага отрасловите изисквания за ЗБУТ за минимизиране риска от увреждания на участниците, персонала, публиката и околната среда;</p> <p>1.9. Може да извършва адекватна долекарска помощ.</p>		да/не
2.	Ефективна организация за решаването на задачата.	<p>2.1. Изисква всички необходими материали, средства и съоръжения за изпълнение на заданието;</p> <p>2.2. Съблюдава необходимите изисквания относно изправността и годността за ползване на съоръженията и материалите;</p> <p>2.3. Спазва установените стандарти за предлагане на услуги;</p> <p>2.4. Спазва етичния кодекс на професията.</p>	5 5 5 5	20
3.	Професионални знания и умения.	<p>3.1. Оценява условията и подготвя начинаещите играчи за участие в тенис активност, базирана на игри:</p> <p>3.1.1. Посреща участниците и ги предразполага да се чувстват свободно;</p> <p>3.1.3. Дава ясни инструкции преди започване на активността.</p> <p>3.2. Асистира при провеждане на тенис активности за начинаещи:</p> <p>3.2.1 Асистира при провеждане тенис активности, базирани на игри, за начинаещи, обединявайки различни фактори за безопасност;</p> <p>3.2.2. Прилага обхват от стилове и методи за инструктиране за основни активности при тенис на корт;</p>	5 5 5 5 5	10 20

		<p>3.2.3. Използва ефективна комуникация за подпомагане на обучението;</p> <p>3.2.4. Показва и адаптира методи за инструктиране и обучение според получената обратна връзка от обучаваните.</p>	5	
4.	Чуждоезикови знания и умения.	<p>4.1. Осъществява професионални вербални комуникации на чужд език;</p> <p>4.2. Работи с информация на чужд език.</p>	10	10
Общ брой точки			60	

Посочва се максималният брой точки, които се поставят при пълно, вярно и точно изпълнение на показателя.

V. СИСТЕМА ЗА ОЦЕНЯВАНЕ

Максималният брой точки за всяка изпитна тема или за всяко изпитно задание е 60. Неправилният отговор се оценява с 0 точки. Непълният отговор се оценява с част от точките за верен и пълен отговор.

Преминаването от точки в цифрова оценка съгласно чл. 7, ал. 4 от Наредба № 3 от 2003 г. за системата на оценяване се извършва по следната формула:

Цифрова оценка = общият брой точки от всички критерии : 10

Получената цифрова оценка се изчислява с точност до 0,01.

Оценяването на писмените работи от държавния изпит по теория е в съответствие с чл. 46 от Наредба № 3 от 2003 г. за системата на оценяване.

Изпълнението на практическото задание от държавния изпит по практика се оценява в съответствие с чл. 48 от Наредба № 3 от 2003 г. за системата на оценяване.

VI. ПРЕПОРЪЧИТЕЛНА ЛИТЕРАТУРА

1. Атанасов, Г. Туризм, алпинизъм, ориентиране. С., 1986.
2. Боров, Л., К. Михайлов, Е. Колчев, Планинарство, ръководство. С., 1991.
3. Бърдарев, Д. и колектив. Туризм, алпинизъм, ориентиране. С., 2007.
4. Маринов, Б., Д. Кайков. Екстремни ситуации в туристическата дейност. С., 1989.
5. Москов, П. Техника на планинското спасяване. С., 1976.
6. Панайотов, М. Лавинна безопасност. С., 2004.
7. Малчев, М., Н. Йорданова. Спортна анимация в туризма. Шумен, 2004.
8. Киселкова, Ел., К. Бичев, Г. Матеев, Физиология на човека и физиология на спорта. С., 1978.
9. Севев, М. Подвижни игри. С., 1978.
10. Попов, И. Плуване. С., 1990.

VII. АВТОР

Снежана Тошева – ПГ „Велизар Пеев” гр. Своге

.....
(пълно наименование на училището/обучаващата институция)

**ДЪРЖАВЕН ИЗПИТ ПО ТЕОРИЯ НА ПРОФЕСИЯТА И СПЕЦИАЛНОСТТА
ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ТРЕТА СТЕПЕН НА ПРОФЕСИОНАЛНА
КВАЛИФИКАЦИЯ**

по професия **813010** Помощник-инструктор по спортно-туристическа
дейност
специалност **8130101** Спортно-туристически дейности

Изпитен билет № 8

Изпитна тема: Водни спортове и воден туризъм

(изписва се точното наименование на темата)

План-тезис:

- История и значение на водните спортове.
- Класификация на водните спортове.
- Видове плувни спортове.
- Плуването при различни възрастови и социални групи.
- Водни ски – история, тенденции и развитие.
- Екипировка и съоръжения за водни ски.
- Методика за обучение по водни ски като туристическа услуга.
- Оценка и управление на риска при водните спортове.
- Видове и значение на водния туризъм. Екипировка и съоръжения.
- Организация и провеждане на водни походи и воден туризъм.
- Водна безопасност и водноспасителен минимум.
- Чужд език (текст или диалог с термини/реплики за попълване, включващи специална терминология от областта на водните спортове, кратък текст за разбиране с въпроси към него, превод и др.)

Приложна задача: Опишете възможните опасности за клиентите при плуване в басейн.

Дидактически материали: Рекламни материали, брошури и други помощни средства. (Осигуряват се от училището в деня на изпита).

Председател на изпитната комисия:.....

(име, фамилия)

(подпис)

Директор/Ръководител на обучаващата институция:.....

(име, фамилия)

(подпис)

(печат на училището/обучаващата институция)

